

Kuntien renessanssi

TULEVAISUUDEN KEHITYSLINJAT

Maakunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollonuudistus toteutui valmistellun mukaisesti, mutta eduskuntavaalien jälkeen yleinen poliittinen ilmapiiri on muuttunut voimakkaasti. Tämän seurauksena uudistuksia on muokattu sisällöllisesti. Valtion aluehallinnolle kuuluneet tehtävät on koottu maakunnille, mutta kasvupalveluiden markkinaistamisesta on luovuttu. Kuntien palvelutehtävän suhteellinen osuus on laskenut, mutta valtaosa kunnista on onnistunut uusiutumaan muuttuneen tilanteen edellyttämällä tavalla. Seutukaupungit ja muut suuriin kaupunkiseutuihin kuulumattomat kunnat ovat vahvistaneet ratkaisullaan vetovoimaisuuttaan ja jopa hillinneet kaupungistumiskehitystä kaikkien ennusteiden vastaisesti. Kuntien vahvana säilynyt asema on ruokkinut erilaisten yhteisöllisten ja 3. sektorin ratkaisujen etsimistä ja kokeilemista myös aluekehittämisessä.

MAAKUNTA- VALTIO-SUHDE

Maakuntien kohtaamien haasteiden myötä puheet niiden itsehallinnollisen aseman vahvistamiseksi ovat heränneet. Maakuntien ja valtion välisessä ohjaussuhteessa tämä on näkynyt ohjausvallan heikentämisenä sekä toimintatapojen joustavoittamisena ja ohjaussuhteen sopimuksellisuuden lisäämisenä. Toimintatapojen joustavoittaminen, maakuntien erilaistumisen salliminen ja pitkän aikavälin suunnittelun jäntevöittäminen ovat auttaneet muun muassa eri maakuntien sisäisen tehtävänjaon selkiyttämässä.

MAAKUNTIEN MUOTOUTUVA ASEMA

Maakunnat vastaavat sote-palveluiden sekä pelastuspalveluiden järjestämisestä. Sote-palveluiden kustannuskehitys on horjuttanut maakuntien operatiivista toimintakykyä ja maakuntien taloudellinen liikkumavara on jäänyt kokonaisuudessaan kapeaksi. Osin tästä johtuen viranhaltijoiden rooli on selkeästi ylikorostunut valmistelun lisäksi päätösten tekemisessä. Maakunnat ovat jääneet kansalaisille etäisiksi, mikä on näkynyt muun muassa alhaisena äänestysvilkkautena maakuntavaaleissa. Ratkaisuna maakuntien haasteisiin on tarjottu maakuntien itsehallinnollisen aseman parantamista, mihin on ryhdytty ohjaussuhteen edelleen kehittämällä. Koska tämä ei ole riittänyt, on maakuntien määrää tarkoitus karsia noin kymmeneen. Yleisen poliittisen keskustelun perusteella näyttäisi siltä, että aika saattaa viimein olla kypsä myös maakuntien verotus- ja velanotto-oikeuden sekä aidon itsehallinnollisen aseman myöntämiselle tulevan uudistuksen yhteydessä.

KUNTIEN MUOTOUTUVA ASEMA

Palvelutehtävän suhteellisen osuuden laskettua, kunnat ovat pyrkineet erikoistumaan vetovoimakilpailussa pärjätäkseen. Sivistys- ja kulttuuritehtävät, hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen tehtäväkokonaisuudet sekä maakuntien vähäisestä roolinotosta johtuen myös asuin- ja elinympäristön kehittäminen kaavoituksen ja infrastruktuurin rakentamisen kautta ovat korostuneet kuntien tehtäväkentässä. Esimerkiksi erilaisiin vastuukysymyksiin liittyvistä ongelmista huolimatta, pyrkimys yhteisöllisten ja 3. sektorin varaan rakentuvien ratkaisujen voimistamiseen sekä hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen tehtäviin liittyvät innovaatiot ja kokeilut ovat jopa kohentaneet parhaiten onnistuneiden kuntien taloutta. Myös heikommin menestyneet kunnat ovat heränneet ja pyrkivät nyt mukaan kehitykseen onnistuneiden kuntien innoittamina. Kuntien määrä on lievässä nousussa purettujen kuntaliitosten myötä.

KUNTIEN JA MAAKUNTIEN SUHTEEN KIPUPISTEET

Sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi myös työllisyyden hoito sekä elinkeino- ja yrityspalvelut kuuluvat maakuntien järjestämisvastuulle, mutta kuntien palvelutuotanto on säilytetty. Maakunnat ovat ottaneet vain nimellisen roolin kaavoitukseen liittyen ja kuntien edut sanelevat voimakkaasti yhteistyönä laadittavan maakuntakaavan laatimisprosessia. Näin pyritään vahvistamaan kuntien mahdollisuuksia oman vetovoimaisuutensa lisäämiseen.